

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра податків та фіскальної політики

СІМОРА Софія Володимирівна

**Фіскально-монетарні інструменти активізації
економічного зростання в Україні / Fiscal and
Monetary Instruments to Activate Economic Growth
in Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування
освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ФФАм-21
С. В. Сімора

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, А. І. Луцик

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

"__" _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **А. І. Луцик**

ТЕРНОПІЛЬ - 2021

ЗМІСТ

Вступ.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФІСКАЛЬНО- МОНЕТАРНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	6
1.1. Концептуальна суть податків як ключових фіскальних важелів впливу на економіку	6
1.2. Теоретичне обґрунтування використання монетарних інструментів розвитку економіки	15
Висновки до 1 розділу	20
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ ЕФЕКТІВ ТА НАСЛІДКІВ ФІСКАЛЬНО- МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	21
2.1. Аналіз використання фіскальних інструментів соціально-економічного зростання.....	21
2.2. Оцінка ефективності монетарного регулювання в Україні.....	28
Висновки до 2 розділу	32
РОЗДІЛ 3 ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ТА МОНЕТАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ	34
3.1. Зарубіжний досвід ефективного використання податкових і боргових інструментів фіскального регулювання.....	34
3.2. Перспективи реалізації податково-монетарних стратегій для забезпечення економічного зростання.	38
Висновки до 3 розділу	44
ВИСНОВКИ.....	46
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	49

Вступ

Актуальність дослідження податково-монетарних стратегій акумулювання коштів до державного бюджету і ефективності цього процесу полягає в тому, що основою економічного зростання будь-якої держави є податки і грошово-кредитна політика. Заходи фіскальної політики спрямовані на оздоровлення державних фінансів та підвищення їх стійкості, тобто зменшення рівня дефіциту всього державного сектору та скорочення обсягів державного боргу. Застосування гармонізації та підтримки балансу державних фінансів дозволить створити необхідні умови для вирішення нагальних проблем сьогодення в їх економіках (реалізація необхідних заходів, спрямованих на подолання макроекономічної кризи), і дасть можливість забезпечити стале економічне зростання, соціальну стабільність в суспільстві та підвищить добробут населення. Боргова політика є складовою частиною фіскальної політики, адже державні позики виконують функцію збалансування державних витрат і податкових надходжень.

Метою модернізації та реалізації податково-монетарних стратегій є запровадження оптимального рівня оподаткування, що сприятиме розвитку підприємництва, максимізації надходжень до державного бюджету і стабілізації грошової одиниці країни, а також мінімізації інфляційних процесів.

Очевидно, що обсяг бюджетних видатків безпосередньо залежить від надходжень податків до державного та місцевих бюджетів, тому суспільство має визначитись, який обсяг державного регулювання соціального та економічного розвитку є найбільш прийнятним саме для нього. Основним завданням фіскальної політики держави у сфері забезпечення економічного розвитку є взаємоузгодження та координація податкової політики із монетарною політикою.

Інформаційною базою є законодавчі та нормативно-правові акти з питань бюджету, оподаткування, державного боргу, звітні дані та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної податкової служби України, офіційні дані Державної казначейської служби України, Державної служби статистики

України, наукові розробки і звіти науково-дослідних центрів, матеріали міжнародних фінансових організацій, результати досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, ресурси мережі Інтернет.

Метою роботи є аналіз засад податково-монетарних стратегій ефективної фіскальної політики та їх впливу на економічний ріст країни. Зокрема, розглянути напрями їх реалізації у сучасних умовах та шляхи їх вдосконалення ґрунтуючись на зарубіжному досвіді.

Відповідно до визначеної мети у роботі необхідно висвітлити такі завдання:

- розкрити сутність податків як ключових елементів фіскального впливу
- теоретично обґрунтувати монетарні важелі впливу на економіку;
- проаналізувати ефективність податкового регулювання у контексті соціально-економічного росту;
- провести оцінку дієвості монетарних інструментів впливу на економіку України;
- визначити оптимальний варіант податково-монетарних стратегій з метою покращення бюджетного забезпечення економічного зростання;
- сформулювати пропозиції щодо вдосконалення податкового та монетарного інструментарію в умовах нестабільності фінансового простору.

Об'єктом дослідження є податково-монетарні стратегії фіскальної політики

Предметом дослідження виступають теоретичні та прикладні аспекти податково-монетарних важелів забезпечення економічного росту в Україні.

У роботі були використані такі методи дослідження, як історичний, формально-системний, статистичний, а також діалектичний, методи аналізу, синтезу, аналогії та узагальнення.

Наукова цінність роботи полягає в запропонованих нових підходах щодо координації заходів фіскальної та монетарної політики, при одночасному збереженні автономності прийняття рішень та підпорядкованості таких рішень єдиній стратегічній цілі.

Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел .

Результати дослідження знайшли відображення в доповіді на Всеукраїнській науково-практичній студентській конференції для студентів, молодих вчених – «Фіскальна політика України в умовах євроінтеграційних процесів».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ФІСКАЛЬНО-МОНЕТАРНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

1.1. Концептуальна суть податків як ключових фіскальних важелів впливу на економіку

Разом із виникненням держави як суспільного утворення виникли податки. В ході еволюційного розвитку податки стали ключовим фіскальним важелем впливу на всі соціально-економічні процеси в суспільстві. У перекладі з латинської *fiscus* означає казна держави. В теперішніх умовах казна держави – це бюджет. Податки складаються від 70 до 90% доходів бюджету у переважній більшості країн світу.

Роль податків у житті кожного суспільства беззаперечна. Податки - це обов'язкові збори, що стягуються з фізичних осіб або корпорацій та застосовуються державним органом - місцевим, регіональним чи національним - для фінансування діяльності уряду. В економіці податки лягають на того, хто сплачує тягар податку, чи то суб'єкт податку, наприклад, бізнес, або кінцеві споживачі товарів бізнесу.

Податок - це обов'язковий платіж або внесок, який вносять громадяни країни до уряду на загальну вигоду країни. Існує дві основні системи оподаткування, що стягуються урядом, і це прямі та непрямі податки. Прикладами прямих податків є податки на доходи фізичних осіб, податки на прибуток підприємств, податки на приріст капіталу та податок на нерухомість. З іншого боку, непрямі податки включають податки на додану вартість (ПДВ), тарифи та мито на імпорт та експорт. Таким чином, податки будь-якої форми можуть стягуватися для досягнення таких національних цілей, як економічна стабільність, справедливість, економічне зростання та протекціонізм. Це також може бути використане для залучення доходів у державну казну та для формування резервів.

Наприклад, щодо економічної стабільності різкі коливання цін (підйоми та падіння) цін дуже шкідливі для розвитку економіки країни. Зниження цін, як було засвідчено під час недавньої глобальної фінансової кризи, спричиняє депресію, яка призводить до падіння прибутку компанії, заощаджень, інвестицій, зайнятості та валового внутрішнього продукту (ВВП). І навпаки, постійне зростання цін (інфляція) не тільки створює проблеми, що стримують заощадження, але змушує людей з фіксованими доходами страждати і погіршує платіжний баланс країни, а також послаблює стимули для підвищення ефективності підприємців. Якщо інфляція не контролюється, вона стає сильною і врешті-решт призводить до краху всієї економіки країни. Ми погоджуємося з думкою, що економічне зростання може бути досягнуто за рахунок використання податків та однаково поділяєм занепокоєння з приводу того, що надмірне використання оподаткування може бути шкідливим. При надмірному використанні оподаткування нинішньою адміністрацією будь-якої країни воно ще більше можуть сприяти економічним кризам та занепаду.

У нашій країні, що розвивається, важливі національні цілі, які вимагають оподаткування, не досягаються політичними та економічними лідерами через зловживання владою, жадібність, поширену корупцію, неправомірне привласнення та неправомірне управління податковими доходами, які керівництво надмірно беруть у простих людей. Ми повинні забезпечити, щоб добра податкова система не перевантажувала бідних; вона повинна бути справедливою, ефективною, добре враховуватися та витрачатись для досягнення економічного зростання та розвитку на користь платників податків. Це відповідальність уряду, але ми не бачили жодної важливої політичної ініціативи, яка спрямована на зменшення тягаря бідних людей на вулиці задля кращого рівня життя замість надмірного оподаткування, яке продовжує «доїти» бідних людей для покращення посадових осіб.

Платники податків в кінцевому рахунку сплачують плату за оренду та комунальні послуги (за воду та електроенергію) державних функціонерів. Ця

несправедливість повинна закінчитися, оскільки це, безумовно, не в інтересах масової більшості нашого народу.

Вплив податків на національне виробництво і на всі його стадії (на виробництво, розподіл, обмін і споживання) за економічною сутністю менш значущий, в порівнянні зі зворотним впливом, і може бути названо другорядним. Податкові відносини ґрунтуються на більш глибоких економічних - виробничих відносинах.

Такий вплив податків на безпосереднє виробництво обумовлено різними факторами, які можна розділити на об'єктивні і суб'єктивні. Необхідність такого впливу заснована, перш за все, через об'єктивність функціонування категорії податки.

По-перше, податкові відносини виступають певним зовнішнім виразом продуктивних сил і виробничих відносин, тому податкова система як сукупність податкових відносин виступає однією з форм прояву безпосереднього виробництва, а останнє складає її глибинний зміст. Безумовно, безпосереднє виробництво має безліч форм, і однією з них виступає податкова система, зміст якої однозначно не зводиться до перерозподілу тільки створеного продукту. Перерозподіляється і продукт минулої праці.

Діалектика фіскальних важелів впливу на безпосереднє виробництво проявляється в суперечливості їх єдності. В умовах адекватності податкової системи виробництву, незважаючи на протилежність їх цільової орієнтації (у виробництві створюється вартість, а податкова система частину цієї вартості вилучає і перерозподіляє), вони об'єктивно сприяють зміцненню економічного базису, економічної системи. Постійна взаємодія податкової системи з учасниками процесу виробництва фактично забезпечує їй реальні можливості впливати на економіку країни, на всі стадії відтворювального процесу. Обумовлене внутрішніми потребами розвитку виробництва, податкове регулювання відображає сутнісну сторону податкової системи, є формою її буття, віддзеркаленням економічного життя.

Невідповідність податкової системи виробництву часто проявляється в періоди кризи, реформ. У періоди кризи, з одного боку, розвиток виробництва стає найбільш залежним від фіскальних важелів як ефективного інструменту регулювання цього ринку, а з іншого боку, фіскальні важелі повинні бути адекватні виробничим відносинам. Зі зміною відносин власності, що відбиваються на виробництві, податкова система вимагає свого коригування. Цим і визначається те, що податкова система як форма об'єктивно не може не впливати на свій глибинний зміст - на безпосереднє виробництво.

По-друге, податки як фіскальний важіль впливу виступають явищем по відношенню до безпосереднього виробництва - сутності. Складається неминучість впливу явища на свою сутність. З цієї точки зору, податки розглядаються як зовнішнє виявлення виробництва і як зовнішня властивість, системна структурованість економічної сфери. Безпосереднє виробництво багато в чому визначає податкові відносини. Чим вище розвиток продуктивних сил, тим більше зростання продуктивності праці в національному виробництві, що сприяє поліпшенню якості продукції, зростанню рівня, розвитку техніки і технології. Це, як правило, дозволяє, виключаючи фактор вивезення капіталу і багатства, збільшити добробут і досягти економічного зростання країни. Останнє - зростання економіки проявляється у збільшенні обсягів, темпів розвитку виробництва, підвищенні рентабельності галузей економіки, а також у зростанні доходів населення, що, як правило, створює стійку, постійну базу оподаткування, розширюючи можливості податкової системи в частині вилучення доходів.

У сенсі обсягу властивостей податки багатші виробництва, але в сенсі глибини, навпаки. В їх взаємозв'язку базова роль належить виробництву, прояв якого саме по собі різноманітний - його результати перерозподіляються не тільки податковою, але і кредитною системою. Будучи нерозривно пов'язаною зі своєю сутністю, податкова система в результаті взаємодії виражає не тільки цю сутність. Виробництво і податки пов'язані і тоді, коли виробництво проявляє себе неадекватно. Так, в умовах спаду виробництва підприємства змушені сплачувати

поточні податкові платежі. В умовах зростання виробництва, промислові підприємства, які отримують прибуток, тим не менш, можуть не платити або платити не в повному обсязі нараховані податкові платежі. Визнання багатопорядковості економічних відносин у виробництві не виключає, а передбачає можливість об'єктивного відображення, адекватності виробництву існуючих податків.

Прямі податки - це в першу чергу податки на фізичні особи (наприклад, фізичні особи), і вони, як правило, ґрунтуються на здатності платника податків платити, вимірюється доходом, споживанням чи чистим багатством.

Індивідуальний податок на прибуток, як правило, стягується із загального особистого чистого доходу платника податку (який може бути фізичною особою, парою чи сім'єю), який перевищує встановлений мінімум. Вони також зазвичай коригуються для врахування обставин, що впливають на платоспроможність, таких як сімейний стан, кількість та вік дітей та фінансові тягарі внаслідок хвороби. Податки часто стягуються за прогресивними ставками, тобто ставки зростають у міру зростання доходу. Особисті пільги для платника податків та сім'ї можуть створити діапазон доходу, який обкладається нульовою ставкою податку.

Податки на чисту вартість стягуються із загальної чистої вартості людини - тобто вартості її активів за вирахуванням його зобов'язань. Як і у випадку з податком на прибуток, особисті обставини платника податку можуть бути враховані.

Особисті або прямі податки на споживання (також відомі як витратні податки або податки на витрати) по суті стягуються з усіх доходів, які не спрямовуються на заощадження. На відміну від непрямих податків на витрати, таких як податок з продажу, прямий податок на споживання може бути скоригований відповідно до здатності фізичної особи сплачувати, враховуючи сімейний стан, вік, кількість утриманців тощо. Незважаючи на те, що давно приваблює теоретиків, ця форма податку застосовується лише у двох країнах, Індії та Шрі-Ланці; обидва випадки були короткими та невдалими. Експерти

податкової служби вважають, що наприкінці 20 століття «єдині податки», які досягають економічних ефектів, подібних до податку на пряме споживання, звільняючи більшість доходів від капіталу. Жодна країна не прийняла податок з основою фіксованого податку, хоча у багатьох є податки на прибуток лише з однією ставкою.

Майнові податки мають дві форми: податок на спадщину, де об'єктом оподаткування є заповіт, отриманий особою, що успадковує, та податок на нерухоме майно, де об'єктом є загальне майно, залишене померлим. Податки на спадщину іноді враховують особисті обставини платника податків, такі як стосунки платника податків з донором та його чисту вартість до отримання заповіту. Однак податки на нерухомість, як правило, сплачуються відповідно до розміру маєтку, а в деяких країнах вони надають звільнені від сплати податку подружжя та вносять допомогу на кількість залучених спадкоємців. З метою запобігання уникненню смертних обов'язків шляхом обміну майна до смерті податкові системи можуть включати податок на подарунки, що перевищують певний поріг між живими особами. Податки на трансферти зазвичай не приносять великого доходу, хоча б тому, що великих платежів податків можна легко уникнути за допомогою планування нерухомості.

Непрямі податки стягуються з виробництва або споживання товарів і послуг або з операцій, включаючи імпорт та експорт. Приклади включають загальні та вибіркові податки з продажу, податки на додану вартість (ПДВ), податки з будь-якого аспекту виготовлення чи виробництва, податки на юридичні операції та митні або ввізні мита.

Загальні податки з продажу - це збори, які застосовуються до значної частини споживчих витрат. Однакова ставка податку може застосовуватися до всіх предметів, що оподатковуються, або різні предмети (наприклад, продукти харчування чи одяг) можуть застосовуватися до різних ставок. Податки на одній стадії можуть збиратися на рівні роздрібною торгівлі, як це роблять у США, або вони можуть бути зібрані на рівні перед роздрібною торгівлею (тобто виробництвом чи оптом), як це відбувається у деяких країнах, що розвиваються.

Багатоступеневі податки застосовуються на кожному етапі у виробничо-розподільному процесі. ПДВ, який набув популярності в другій половині ХХ століття, зазвичай збирається, дозволяючи платнику податків відняти кредит за податок, сплачений за покупки, з відповідальності за продаж. ПДВ значною мірою замінив податок з обороту - податок на кожній стадії ланцюга виробництва та дистрибуції, без звільнення від сплати податку на попередніх етапах. Сукупний ефект податку з обороту, відомий кумулятивним ефектом, спотворює економічні рішення.

Хоча вони, як правило, застосовуються до широкого асортименту продукції, податки з продажу іноді звільняють від необхідності зменшити податковий тягар домогосподарств з низьким рівнем доходу. Для порівняння, акцизи стягуються лише на окремі товари чи послуги. У той час як деякі країни обкладають акцизами і митами майже все - від предметів першої необхідності, таких як хліб, м'ясо та сіль, до найменших предметів, таких як сигарети, вино, алкогольні напої, кава та чай, до розкошів, таких як коштовності та хутро - податки на обмежену кількість

Група продуктів - алкогольні напої, тютюнові вироби та моторне паливо - приносять більшу частину доходів від акцизів у більшості країн. У попередні століття податки на товари тривалого користування застосовувались до товарів розкоші, таких як піаніно, сідло коней, вагони та більярдні столи. На сьогодні головним об'єктом податкової розкоші є автомобіль, значною мірою тому, що вимоги щодо реєстрації полегшують управління податком. У деяких країнах податкові азартні ігри та державні лотереї мають ефекти, схожі на акцизи, причому урядовий «збір» фактично є податком на азартні ігри. Деякі країни обкладають податками на сировину, проміжні товари (наприклад, мінеральне масло, спирт) та машини.

Деякі акцизи та мита є специфічними, тобто стягуються виходячи з кількості, ваги, довжини, обсягу або інших специфічних характеристик товару або послуги, що оподатковуються. Інші акцизи, як податки з продажу, є *ad valorem* - стягуються з вартості товару, вимірної ціною. Податки з юридичних

операцій стягуються з випуску акцій, з продажу (або передачі) будинків і земель, а також на біржових операціях. З адміністративних причин вони часто приймають форму гербових зборів; тобто юридичний чи комерційний документ проставляється з грифом для позначення сплати податку. Багато податкових аналітиків розглядають гербові податки як неприємності; вони найчастіше зустрічаються в менш розвинених країнах і часто стосуються транзакцій, до яких вони застосовуються.

Податки можна відрізнити за їхнім впливом на доходи та розподіл багатства. Пропорційний податок – податок, який накладає однаковий відносний тягар на всіх платників податків тобто коли податкові зобов'язання та доходи зростають в однаковій пропорції. Характеристика прогресивного податку полягає в тому, що податкове зобов'язання щодо збільшення доходу перевищує пропорційне збільшення, тоді як характеристика регресивного податку полягає в тому, що відносне навантаження збільшується менше, ніж пропорційне збільшення. Тому прогресивні податки розглядаються як зменшення нерівності в розподілі доходів, а регресивні податки можуть збільшувати цю нерівність.

Рис.1.1. Класифікація податків за впливом на розподіл доходів і багатства

Джерело: побудовано самостійно

Податки, які, як правило, вважаються прогресивними, включають податки на доходи фізичних осіб та податки на нерухомість. Однак податки на прибуток, які номінально прогресують, можуть бути меншими, ніж у категоріях

верхнього доходу, особливо якщо платнику податків зменшує свою податкову базу шляхом декларування відрахувань або виключення певних складових доходу зі свого оподаткованого доходу. Пропорційні ставки податку, які застосовуються до категорій з нижчим рівнем доходу, також будуть більш прогресивними, якщо декларуються особисті пільги.

Дохід, виміряний протягом певного року, не обов'язково забезпечує найкращий показник можливостей сплати податків. Наприклад, тимчасові збільшення доходів можуть бути заощаджені, а під час тимчасового зниження доходів платник податків може вибрати фінансування споживання шляхом зменшення заощаджень. Таким чином, якщо оподаткування буде порівнюватися з "постійним доходом", воно буде менш регресивним (або більш прогресивним), ніж якщо порівнювати з річним доходом.

Податки з продажу та акцизи (крім податків на розкіш) мають тенденцію до регресу, оскільки частка особистих доходів, спожитих або витрачених на певний товар, зменшується в міру зростання рівня доходів. Особисті податки, що стягуються як фіксована сума на одну особу, очевидно, є регресивними.

Важко класифікувати податки на прибуток підприємств та податки на бізнес як прогресивні, регресивні чи пропорційні через невизначеність щодо здатності підприємств перекладати свої податкові витрати. Ця складність визначення того, хто несе податковий тягар, виключно залежить від того, чи розглядається національний чи субнаціональний (тобто місцевий чи державний) податок.

Розглядаючи економічні наслідки оподаткування, важливо розрізняти кілька понять ставки податку. Нормативні процентні ставки визначаються законом і зазвичай є граничними, але іноді вони є середніми. Гранична ставка податку на прибуток являє собою частку додаткового доходу, отриманого шляхом оподаткування при збільшенні доходу на одну гривню. Отже, якщо податкове зобов'язання збільшується на 45 копійок, при збільшенні доходу на один гривню гранична ставка податку становить 45%. Законодавчі положення про податок на прибуток зазвичай включають диференційовані граничні ставки

податку, тобто ставки податку, які збільшуються зі збільшенням доходу. При ретельному аналізі граничної ставки податку слід враховувати положення, відмінні від формальної структури фіксованої ставки податку. Наприклад, якщо певний податковий кредит (податкова знижка) зменшується на 20 копійок на кожен гривню збільшення доходу, гранична ставка податку на 20 процентних пунктів перевищуватиме податкову ставку. Оскільки граничні ставки податку вказують на те, як змінюється прибуток після оподаткування зі зміною доходу до оподаткування, вони підходять для оцінки стимулюючого ефекту оподаткування. Знати ефективну граничну ставку податку, яка застосовується до корпоративного доходу та доходу від капіталу, складніше, оскільки це може залежати від таких чинників, як амортизаційні відрахування, структура відрахувань відсотків та юридичне визначення індексації доходу.

Середні ставки податку на прибуток вказують на частку від загального доходу, що сплачується при оподаткуванні. Схема середніх ставок є тією, яка має значення для оцінки розподіленого капіталу оподаткування. За прогресивного податку на прибуток середня ставка податку на прибуток зростає з доходом. Середні ставки податку на прибуток зазвичай зростають із доходом, як через те, що особисті пільги надаються платнику податків та утриманцям, так і через те, що граничні ставки податку диференційовані; з іншого боку, пільгове поводження з доходами, які отримують переважно домогосподарства з високим рівнем доходу, може поглинати ці ефекти, створюючи регресивність, на що вказують середні ставки податку, які падають із зростанням доходу.

1.2. Теоретичне обґрунтування використання монетарних інструментів розвитку економіки

Іншим не менш ефективним важелем (інструментом), що здійснює регулюючий вплив на економічний процес є монетарна політика. Країни в особі центрального банку можуть забезпечити ідеальні напрямки економічного розвитку за допомогою монетарної політики. Цей напрямок відповідає головній

меті економічної політики, яка в теорії зазвичай включає забезпечення зростання виробництва з максимально можливим рівнем зайнятості, досягнення стабільності цін і зовнішньоекономічної рівноваги.

Проте на практиці модель економічного розвитку останніх десятиліть, що супроводжується глобалізацією, зміною світової економічної та технологічної структури, періодичними масштабними фінансовими кризами, не кажучи вже про регіональні проблеми та особливості національних економік, створюють складність прийняття рішень щодо економічного розвитку, особливо в аспекті монетарної політики центрального банку.

На рис.1.2 наведено сучасні інструменти Національного банку України

Рис.1.2 Сучасний інструментарій монетарної політики НБУ*

*побудовано самостійно

Операційною ціллю монетарної політики Національного банку є підтримання міжбанківської кредитної ставки в гривні на рівні ключової процентної ставки в коридорі процентних ставок за інструментами постійного доступу.

Облікова ставка – це ключова ставка центробанку, яка найбільше впливає на вартість коштів на міжбанку.

Інструменти постійного доступу – це надання національним банкам можливості отримати кредити овернайт або придбати депозитні сертифікати

овернайт. Українські банки можуть безперешкодно користуватися цими інструментами монетарної політики щодня.

Процентна ставка інструменту постійного доступу складає коридор процентних ставок Національного банку: облікова ставка плюс 1 відсотковий пункт – для кредитів рефінансування, дисконтна ставка зменшується на 1 відсотковий пункт – для депозитних сертифікатів. Цей коридор обмежує коливання процентної ставки біля облікової ставки.

Інтервенція на валютному ринку є допоміжним інструментом Національного банку. Мета валютної інтервенції: Накопичувати міжнародні резерви; Усунення надмірних коливань обмінного курсу; підтримувати трансмісію облікових ставок.

Тендери з підтримання ліквідності передбачають те, що НБУ може надавати банкам короткострокові та довгострокові кредити рефінансування шляхом кількісних або процентних торгів для підтримки ліквідності банку. Для цього Національний банк України щоквартально оприлюднює план торгів для підтримки ліквідності банку. Однак для досягнення бізнес-цілей Національний банк може проводити спеціальні організовані тендери поза межами плану.

До інших монетарних інструментів можна відносити: «обов'язкові резерви; операції РЕПО; купівля та продаж державних цінних паперів; операції своп» [47].

Центральні банки постійно розширюють свої інструменти монетарного контролю. Проте специфічні умови макроекономічного циклу впливатимуть на популярність кожного інструменту. Наприклад, останнім часом центральні банки більшості розвинених країн рідко використовують коефіцієнт депозитних резервів і відсоткову ставку за кредитами через «дисконтне вікно», але досить активно використовують короткострокові процентні ставки для операцій на відкритому ринку як основний інструмент досягнення власних цілей.

Методологічною основою перенесення акценту з поняття «автономність» на категорію «незалежність» є вплив світової фінансової кризи та умовне використання центральним банком нестандартних монетарних методів, у тому

числі кількісного пом'якшення. З одного боку, їх реалізація надала центральному банку більше свободи, особливо у виконанні його функцій зі стимулювання економічної активності та підтримки сталого зростання. З іншого боку, коли природа інструменту не суперечить кінцевій меті грошово-кредитної системи, необхідність розширення кола суміжних інструментів і потреба в більш складних комбінаціях значно ускладнює роботу центрального банку і монетарної політики.

Навіть за звичайних умов циклічного економічного розвитку ринкової економіки вибір стратегії монетарного контролю пов'язаний із принциповою суперечністю досягнення низької інфляції та інших цілей. З іншого боку, економічне зростання та висока зайнятість у міру прискорення зростання виробництва, інфляції, у міру зростання попиту на ресурси в економіці ціни зростають, і навпаки.

Однак у разі широкомасштабного розгортання кризи вона, як правило, супроводжується стагфляцією, яка в країнах з розвинутою економікою може тривати від кількох місяців до кількох років, тоді як у країнах, що розвиваються (наприклад, Україна) вона може стати системною, трансформаційною та стійкою. За останні кілька десятиліть очевидно, що традиційне визначення цілей монетарної політики та її зміни відповідно до фаз економічного циклу втратили сенс. Тому грошово-кредитна політика щодо інструментів вибору та реалізації цілей має набувати абсолютно нового змісту, виходити за рамки ефективної організації грошово-кредитних відносин і виконувати ширші завдання в контексті антикризового управління та діяльності фінансових установ у новому вимірі національної економіки та глобальному впливові зовнішніх факторів на внутрішній економічний процес.

При цьому особливо важливим є вибір оптимального напрямку валютного регулювання, тобто стратегія валютного регулювання відіграє важливу роль у всіх антикризових заходах, яка як грошово-кредитна політика визначає монетарну економіку та банківську діяльність, функціонування ринку,

позитивно впливаючи на всіх учасників, на всі ланки та галузі ринкової економіки.

В умовах безперервного розвитку вітчизняної економічної та банківської кризи останніми роками особливого значення набули роль і завдання Національного банку України у подоланні економічної кризи та забезпеченні макроекономічної стабільності. Адже вибір цільового показника інфляції як стратегічної мети грошово-кредитної політики викликав низку дискусійних питань, а саме: роль і відповідальність центрального банку як основного органу, що здійснює вплив на економіку засобами і методами монетарної політики. Тому що у вітчизняних реаліях механічне перенесення досвіду країн із розвиненими ринковими відносинами, у тому числі досвіду у сфері валютного нагляду, іноді може мати зворотний ефект і дати несподівані результати.

У часи кризи масштабні стимулюючі заходи не обмежуються фіскальним сектором, а також вимагають гнучкого використання інструментів монетарної політики регулюючих органів. Через широкий спектр факторів, що впливають на динаміку цін непідконтрольних центральному банку, високий ступінь відкритості національної економіки та негативні зовнішні ефекти, може бути недостатньо встановити ціль для контролю інфляції, особливо з точки зору подолання інфляції, впливу на кризу, макроекономічну стабільність, виведення національної економіки на шлях сталого зростання.

Тому врахування умов та можливості використання монетарної політики як важеля реагування на кризи видається необхідною умовою для регулювання економіки країни в цілому, адже для чого тоді інфляційне таргетування, якщо фінансовий сектор буде зруйнований? Водночас, мотиви для відігравання такої ролі монетарної політики не можуть обмежуватися лише закликами до збільшення випуску валюти, зниження процентних ставок та надання кредитних ресурсів пріоритетним секторам економіки.

Висновки до 1 розділу

Підводячи підсумки, відзначимо, що податки є ключовим джерелом наповнення бюджету. Адже саме податкові надходження на 80% формують державний та місцеві бюджети. У зв'язку з дефіцитом державного бюджету, уряди країн часто вдаються до державних запозичень, що в результаті формує державний борг. Економічне зростання прямо залежить від обґрунтованості податкового і монетарного регулювання економіки. Адже високе податкове навантаження сповільнює темпи росту економіки, і може спровокувати зростання тіньового сектору, що в майбутньому спровокує недоотримання податкових надходжень. В результаті цього держава буде змушена до грошової емісії, що в подальшому тільки прискорить інфляційні процеси. Саме тому надзвичайно важливо збалансувати податкову і монетарну політику держави для стимулювання економічного зростання.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ ЕФЕКТІВ ТА НАСЛІДКІВ ФІСКАЛЬНО- МОНЕТАРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

2.1. Аналіз використання фіскальних інструментів соціально-економічного зростання

Малий і середній бізнес в економіці України виконує низку функцій. Проте, фіскальна політика може впливати на його розвиток як позитивно, так і негативно. Формування і використання бюджетних коштів, які використовуються на соціальний захист населення, підтримку галузей виробництва, стимулювання інноваційного розвитку є невід’ємною складовою фіскальної політики. Підвищенню ефективності формування централізованих фондів буде сприяти раціональне застосування бюджетного та податкового інструментарію в процесі фіскального регулювання розвитку малого і середнього підприємництва.

Українська економіка характеризується концентрацією зайнятості саме у малому та середньому бізнесі, а саме – 72,9% від загальної кількості суб’єктів господарювання. Податки на доходи, за своєю природою, спрямовані на забезпечення соціально справедливої податкової системи, тому, що рівень оподаткування перебуває у прямій залежності від обсягів доходу платника.

Частка зайнятих у середньому підприємстві у 2019 становила 38,6% від загальної кількості суб’єктів господарювання, а у малому – 34,3% відповідно. На сьогодні існує тенденція до зменшення зайнятості як у середніх підприємств, так і в суб’єктів малого підприємництва.

Високий адміністративний тиск, з яким пов’язані надлишкові витрати коштів та часу і на сьогодні залишається однією з перешкод на шляху розвитку середнього і малого бізнесу. Саме тому, фіскальне регулювання повинне проводитися з урахуванням можливих наслідків для діяльності малого і середнього бізнесу. Зниження рівня корупції в економіці та стабільне регуляторне середовище, як доводить практика, є однією із запорок розвитку

підприємництва. За даними рейтингу “Індекс сприйняття корупції 2017” Україна посіла із 180 країн світу 126 місце, тобто повернулася до показника 2017 року. Зазначені дані свідчать ще раз про те, що корупція і на сьогодні залишається однією з основних проблем для розвитку бізнесу.

Варто також відмітити, що згідно даних рейтингу PayingTaxes 2018 Україна погіршила свої позиції та втратила 11 позицій і з 43 місця у 2018 році вона опустилася на 54 місце у 2019 році. Втрата позицій Україною зумовлена, перш за все, активними діями інших держав, спрямованими на автоматизацію процесів та скорочення часу адміністрування податків, а також збільшенням фіскального навантаження на бізнес у нашій країні.

Витрати на дотримання податкового законодавства залежать від розміру підприємства за рівнем доходу. Тобто, малі підприємства мають найбільші витрати, якщо порівняти ці витрати з доходом підприємства. За даними дослідження Світового банку і Міжнародної фінансової корпорації (IFC) «Вартість дотримання податкового законодавства в Україні» вони досягають 8% річного доходу. Ці витрати можна порівняти з додатковим податком, який підвищує фіскальне навантаження на малий і середній бізнес, адже ставить їх в не вигідне становище у порівнянні з великими підприємствами.

На сьогодні ще однією проблемою для малого бізнесу стане запровадження обов’язкової наявності РРО. Адже в умовах карантину без зміни всієї системи фіскалізації матиме значні негативні наслідки для бізнесу. Більшість підприємців на спрощеній системі оподаткування живуть із обороту коштів. Є безліч бізнесів, які надають послуги і працюють онлайн, а тому рух їхніх коштів видно на рахунках.

Проте, у таких країнах світу як Грузія, Польща, Швеція, Литва запровадження РРО допомогло їм:

- захистити споживачів;
- зменшити рівень тіньової економіки;
- збільшити розмір податкових надходжень до бюджету;

- уніфікувати процедуру моніторингу готівкових операцій та збільшити ефективність контролю за дотриманням податкового законодавства.

Тобто, можна зробити висновок, що у зворотня сторона медалі є у будь-яких змінах, проте головною причиною неприйняття закону про впровадження обов'язкового РРО платниками податків є низький рівень довіри до податкових органів та інших державних інституцій.

Враховуючи, що кредитна підтримка малих підприємств та бюджетне фінансування програм їхнього розвитку є слабкими та, швидше за все, у середньостроковій перспективі й надалі залишатимуться на низькому рівні, фіскальні важелі впливу на діяльність малих підприємств і надалі лишатимуться домінантними.

Українська модель оподаткування доходів населення перебуває у постійному реформуванні та трансформації, які в свою чергу супроводжуються зміною бази оподаткування, ставки податків, критеріїв надання пільг тощо. Проте, серед суспільства та українських науковців, поширеною є думка про несправедливий характер податку на доходи фізичних осіб, його низьку ефективність щодо детінізації української економіки та зниження рівня майнового розшарування населення країни.

В Україні система оподаткування особистих доходів громадян пройшла значну систему перетворень, яка включала в себе використання як пропорційного, так і прогресивного оподаткування доходів громадян. Проте, пошук оптимальної системи оподаткування триває і до сьогодні. У період із 1991 року по 2004 рік в Україні функціонувала прогресивна ставка податку на доходи фізичних осіб, при цьому рівень прогресії ставок поступово знижувався. Наприклад, максимальна ставка податку на доходи фізичних осіб була встановлена у 1991 році і становила 90%, що призвело до значного ухиляння від сплати податку та відповідно до зменшення надходжень до державного бюджету, тоді як мінімальною була ставка у розмірі 10%, яка була встановлена 2004 році. Розміри ставки податку диференціювали в залежності від оподатковуваного доходу, який вимірювався у кількості мінімальних заробітних

плат. Єдину пропорційну ставку оподаткування в Україні вперше бо встановлено у 2011 році, яка становить 15% для осіб у яких дохід за місяць не перевищував 10 мінімальних заробітних плат, а для осіб у яких дохід перевищив даний показник 17%. Тобто, в систему оподаткування доходів громадян повернули слабку прогресію .

У 2016 році була вкотре відмінена мірно прогресивна шкала оподаткування і була замінена диною ставкою податку на доходи фізичних осіб у розмірі 18%, яка діє і донині. Дана модель оподаткування була запроваджена задля стимулювання інвестиційної активності заможних громадян та встановлення єдиних правил для всіх громадян з метою уникнення ухилення від оподаткування, детінізації доходів громадян, адже масова культура приховування доходів від оподаткування існувала навіть за слабкої прогресії. Проте, дана реформа не забезпечила зростання надходжень, а навпаки призвела до скорочення надходжень від ПДФО та не допомогла здійснити зрушення у ситуації стосовно детінізації доходів заможних верств населення. Тобто, окремі науковці розпочали стверджувати, що Україні система оподаткування особистих доходів громадян більш орієнтована на захист інтересів заможних верств населення і сприяє зростанню рівня майнового розшарування населення.

Ймовірно, занижені ставки для пасивних доходів, з однієї сторони, можуть стимулювати населення до фінансових інвестицій, тому що, якщо до даних доходів застосовувати звичайну ставку ПДФО, то це може призвести до приховування інвесторами своїх доходів та небажання населення здійснювати фінансові інвестиції. Проте, враховуючи слабкий рівень розвитку фінансового ринку в Україні та обмеженість вибору фінансових інструментів інвестування, ефективність даного інвестування доволі сумнівна. Зниження ставки податку на інвестиційні доходи, з іншої сторони, може бути бажанням політичних еліт зменшити своє податкове зобов'язання перед бюджетом країни.

В Україні наявний високий рівень монополізму капіталу, власники якого за допомогою впливу на громадську думку змогли забезпечити йому пільгове оподаткування, причиною вищезазначеного стало проведення провальної

сертифікатної приватизації у 90-х роках, що призвело до позбавлення можливості населення України мати у володінні власність, яка б реально приносила дохід. Тому, одним із відомих механізмів мінімізації податкових зобов'язань стали знижені ставки оподаткування пасивних доходів.

На сьогодні, податкове навантаження на трудові особисті доходи населення, майже у 1,5 рази більше, ніж податкове навантаження на пасивні інвестиційні доходи. Тобто, українська модель оподаткування власних доходів населення розвивається у напрямку збільшення ставки для активних доходів та зменшення для пасивних доходів.

У 2016-2017 роках в Україні також було наявне оподаткування пенсій, що призвело до збільшення податкового тиску на громадян із низьким рівнем доходу, відповідно їх рівень життя значно погіршився, в той час, як заможні верстви населення сплачують за заниженими ставками податок із пасивних доходів. Тому, на сьогодні ПДФО є надміру фіскальним для активних доходів та недостатньо фіскальним для пасивних доходів, а тому не виконує належним чином соціально-регулюючої функції. Тобто, пропорційне оподаткування поглиблює диференціацію між доходами різних верств населення, тим самим поглиблюючи соціальну нерівність між ними.

Схожим прикладом, також є пільгове оподаткування спадщини, яка оподатковується за ставкою 5% до майна, яке успадковували перше або друге коло спадкоємців та 0% до майна, яке успадкували найближчі родичі. Дана норма була введена через низьку платоспроможність населення країни, яке не мало можливості сплатити податок за базовою ставкою 18 % при успадкуванні майна. Проте і дане зменшення податкового навантаження для найбідніших верств населення використовують заможні громадяни для ухиляння від сплати податку, мінімізації своїх податкових зобов'язань за допомогою виведення з-під оподаткування власного майна [18]. Тоді, як за кордоном використовують стандартні або підвищені ставки оподаткування спадщини. Наприклад, у Великобританії прогресивна ставка оподаткування особистих доходів громадян варіюється від 0% до 45%, а спадщина оподатковується за єдиною ставкою у

розмірі 40%. Тоді як у Франції ставка податку на спадщину варіюється від 5% до 60% в залежності від рівня спорідненості та вартості майне, яке успадковується, а у Німеччині ставка даного податку варіюється від 7% до 30%. Тобто, українська модель оподаткування спадщини є однією із найбільш лояльних та ліберальних по відношенню до заможних громадян.

Економічна нерівність, яка є загрозою для суспільства, стала наслідком проведення неоднозначної політики оподаткування особистих доходів громадян. А. Крисоватий та А. Луцик, влучно зазначили, що за офіційними статистичними даними Україна є дуже рівноправною, адже показники майнового розшарування є одними із найнижчих серед європейських країн. Проте, самопочуття населення та життєві реалії не підтверджують даних показників. Порогом бідності, відповідно до стандартів ООН, вважають рівень доходу громадянина нижче 1,25 доларів США на день, або ж 37,5 доларів на місяць [33]. Станом на початок 2020 року був встановлений прожитковий мінімум у розмірі 2,027 тис. грн., або 80,1 доларів США за офіційним курсом НБУ, що звичайно значно вище за поріг бідності, які визнані ООН, проте якщо із даної суми вирахувати витрати на медичне обслуговування, здобуття освіти, бачимо, що на межі бідності перебуває більша частина населення країни. Офіційні показники майнового розшарування населення також в реальності є далекими від офіційних статистичних даних, причиною даної невідповідності є безпрецедентно високий рівень тінізації української економіки, що у свою чергу проявляється у вигляді виплати зарплат у «конвертах», різноманіттю використань схем ухилення та мінімізації податкових зобов'язань.

На рівень добробуту українського населення безпосередньо впливають соціально-економічні процеси, які відбуваються у країні. Протягом останніх років Україна втрачала свою позицію у світових рейтингах, що свідчить про погіршення добробуту населення, соціального та економічного розвитку населення, адже:

- у 2019 році Україна зайняла 111 місце за індексом добробуту населення, тоді як у 2009 році вона ще посідала 93 місце;

- 88 позицію у 2019 році Україна зайняла за індексом людського розвитку, тоді як у 2009 році вона займала 85 позицію ;
- у 2019 році за індексом глобального багатства Україні зайняла 123 позицію;
- за індексом соціального розвитку в 2019 році Україна зайняла 64 місце, а у 2014 вона займала ще 62 позицію у даному рейтингу.

За межею бідності в Україні, згідно даних ООН, проживає більше 60% населення, тоді як Світовий банк стверджує, що даний показник для українського населення становить 25 %.

За показником чистої заробітної плати, яка залишається після оподаткування можна також визначити ефективність впливу оподаткування на рівень життя громадян. В Україні середня заробітна плата після оподаткування на початку 2020 року становила приблизно 270 євро/місяць і була нижчою у 10-12 разів у порівнянні із основними провідними країнами, а порівнянні із країнами членами ЄС у 2-3 рази.

Ще одним із показників, які характеризують вплив податкового навантаження на рівень доходів громадян є співвідношення середньої заробітної плати до і після сплати податків. Для прикладу, в Україні після сплати всіх необхідних податків працівник отримує 80,5% від суми нарахованого доходу, що є найвищим показником серед європейських країн. Даний фактор, ще раз свідчить про ліберальний характер оподаткування особистих доходів громадян. Проте, у деяких країнах Європейського союзу, таких як, Німеччина, Швеція, Бельгія, представлена соціал-демократична модель економічної системи, за якої рівень оподаткування особистих трудових доходів громадян є значно вищим і податкові платежі із зарплати складають у середньому 1/3 її розміру.

Загальний низький рівень доходів населення, не зважаючи на ліберальну модель оподаткування доходів фізичних осіб, за допомогою податкових платежів, обумовлює зростання бідності в Україні. Так, на початку 2020 року мінімальна заробітна плата становила 4,723 тис. грн., тоді як «на руки» він отримував фактично приблизно 3,8 тис. грн., тобто сума військового збору і

податку на доходи фізичних осіб складала понад 0,9 тис. грн. Таким чином, співвідношення між прожитковим мінімумом і мінімальною заробітною платою, після сплати податків зменшувалося у рази.

Одним із основних дестабілізуючих факторів української податкової системи є послаблення соціальної функції оподаткування доходів. Розрахунки, які були проведені Л. Коцан, показали, що в наслідок підвищення ставки ПДФО із 15% до 18%, найбільш постраждали особи із середнім рівнем доходу, тобто більша частина населення країни. Тоді, як для осіб, у яких розмір доходу більший за ніж 10 мінімальних заробітних плат, податковий тягар послабився [27].

2.2. Оцінка ефективності монетарного регулювання в Україні

Сьогодні Національний банк України відповідає за реалізацію української монетарної політики. Тому поточною метою монетарної політики НБУ залишається підтримувати середньостроковий рівень інфляції на рівні 5%. Розглянемо стан та динаміку показників, що дозволяють оцінити монетарну політику НБУ. Важливим показником монетарної політики є рівень інфляції в країні. За даними Національного банку України, такий тип інфляційної динаміки спостерігається протягом останніх років (див. Рис.2.1)

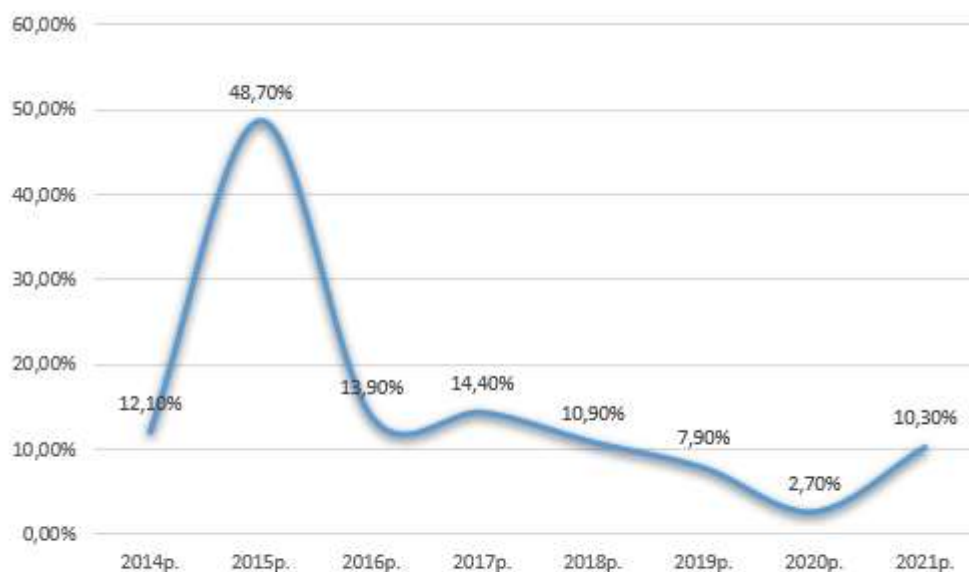

Рис.2.1. Динаміка інфляції в Україні згідно індексу споживчих цін*

Рис.2.1. Динаміка інфляції в Україні згідно індексу споживчих цін*

*Побудовано на основі [47]

З вказаного рисунку видно, що цільового завдання було досягнуто лише в 2020 році. Але бачимо також, що вже із 2018 року поступово стабільно вдавалось знижувати в Україні інфляційні процеси.

Рис.2. Динаміка облікової ставки в Україні

*Побудовано на основі [47]

Важливим інструментом монетарної політики НБУ є облікова ставка – процентна ставка, за якою він здійснює основні операції з банками щодо надання або залучення коштів у рамках монетарної політики. Аналізуючи динаміку облікової ставки за останні роки, варто зазначити, що найвища облікова ставка НБУ за досліджуваний період з'явилася у 2015 році. Отже, протягом періоду 04.03.2015-30.07.2015 облікова ставка Національного банку України становить 30%. Найнижче значення цього показника, що спостерігалось протягом досліджуваного періоду, становило липень 2020 року – 6%. Причиною зниження облікової ставки НБУ є ситуація з пандемією коронавірусу, яка спостерігається у всьому світі та в Україні теж.

В умовах, коли інфляційний тиск зменшувався швидше, ніж очікувалося, і економіка потребувала подальшої підтримки, керівництво НБУ знизило

облікову ставку. Зважаючи на ситуацію з коронавірусом, правління продовжило пом'якшення монетарної політики та знижувати облікову ставку спочатку до 10% а потім до 6%. Це дало необхідний поштовх економіці. Проте, коли почалось спостерігатись підвищення інфляції було прийнято рішення про її підвищення.

Не менш важливим показником монетарної політики є валютний курс, який закладений у всі імпортовані товари і опосередковано впливає на всі ціні в країні, а також і на фіскальні важелі впливу. Оцінюючи курси валют, слід зазначити, що ця цифра суттєво змінилася за останні п'ять років.

Рис.2. Динаміка курсу UAH до USD

*Побудовано на основі [47]

Зростання валютного курсу в останні 2 роки можна в певні мірі пояснити світовою пандемією та, відповідно, падінням зовнішньоекономічних операцій України.

На наступному рисунку показано динаміку міжнародних резервів в Україні.

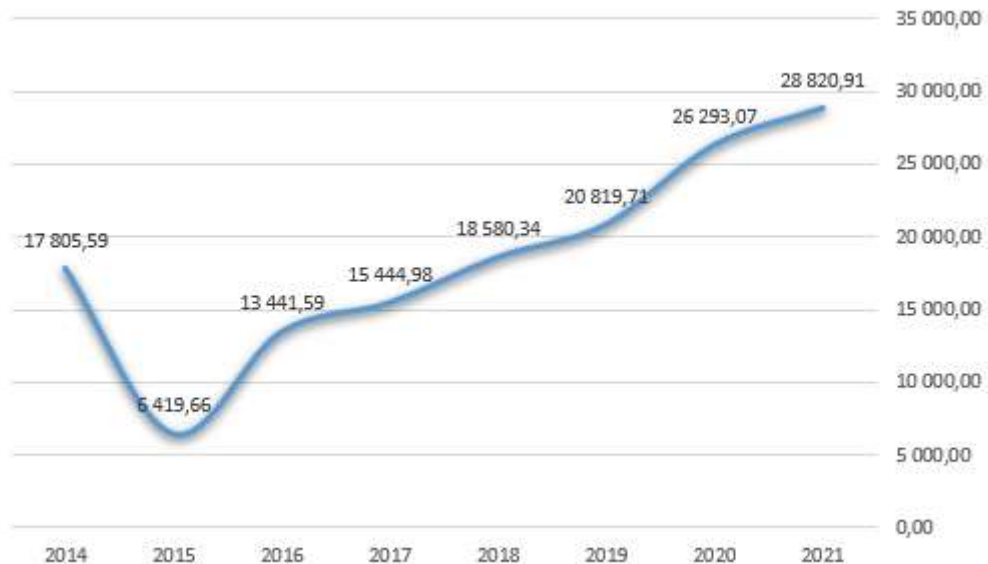

Рис.2. Динаміка міжнародних резервів України станом на січень кожного року

*Побудовано на основі [47]

Як бачимо, починаючи із 2015 року спостерігається постійне їх зростання. Домінуючу частку у них становлять резерви в іноземній валюті.

Тому, оцінюючи показники української монетарної політики, слід зазначити, що, на перший погляд, за останні роки багато показників покращилися. Але чому ми бачимо протилежне в нашій країні, де кожен п'ятий їде на роботу в сусідню країну, а зараз шукає дорогу додому, коли пандемія коронавірусу поширюється світом? Це свідчить про те, що вся валютно-фінансова система має серйозні вади. Тому одним із важких завдань, що стоять перед нинішньою владою, є виявлення прихованих проблем за, здавалося б, позитивних показників і проблем, які необхідно терміново вирішувати. Тому сьогодні проблемою монетарної політики є зниження попиту на національну валюту та зростання доларизації української економіки. По-друге, проблема – нестабільний курс і девальвація гривні. Структура економіки України з відкритою сировиною та склад споживчого кошика з великою часткою імпортованих товарів визначають, що основою внутрішньої цінової стабільності є стабільність валютного курсу. Крім того, проблемою є низький рівень золотовалютних резервів.

Наявність великої кількості тіньових секторів також перешкоджає ефективній діяльності монетарної політики. Крім того, комерційні банки мають проблеми з депозитами (і відтоком наявних депозитів), що збільшує витрати на кредитування, скорочує терміни кредитування та підвищує ризик дефіциту ліквідності. Тому, з одного боку, владі необхідно прийняти рішення щодо стабілізації цін і валютних курсів в умовах посилення політичної нестабільності та макроекономічних дисбалансів, з іншого боку – стимулювати сукупний попит та економічне зростання в умовах зниження реальних доходів населення та низького рівня монетизації економіки.

Висновки до 2 розділу

Фіскальна політика і монетарна політика тісно пов'язані між собою, і діють одне на одного. На підставі здійсненого аналізу податкових і монетарних інструментів стабілізації економіки встановлено, що в Україні одним з основних податкових інструментів регулювання економіки є податкові пільги, ставки податків, облікова ставка, інфляція. Створення ефективної системи фіскально-монетарних важелів сприятиме розвитку найбільш пріоритетних галузей економіки, що в майбутньому сприятиме зростанню ВВП і податкових надходжень до бюджету. Разом із тим, надзвичайно важливим є сприяння інвестиційним надходженням в інноваційну сферу, адже від рівня технічного забезпечення та оновлення технологічного обладнання підприємств залежать ефективність праці підприємств, а отже і темпи зростання ВВП. Однак, від надання податкових пільг, у поточному періоді держава зазнає втрат. Дані втрати порівняно із надходженнями податків до бюджету, та проаналізовано темпи зростання податкових надходжень і втрат бюджету від надання податкових пільг.

Відсутність чіткої податкової і монетарної стратегії економічного зростання стимулює зростання дефіциту державного бюджету. Фінансування цього дефіциту за рахунок випуску державних боргових зобов'язань або

підвищення ставок податків і акцизів не забезпечить зростання доходів бюджету у майбутньому. З наведених аналітичних даних бачимо, що у 2014-2015 роки рівень державних запозичень перевищили рівень податкових надходжень, що спричинене змінами в податковому кодексі. Значні обсяги державного боргу свідчать про те, що в найближчі роки виплата державних боргів перейде в зростання податкового тягаря. Адже податки – основне джерело погашення державного боргу.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ФІСКАЛЬНИХ ТА МОНЕТАРНИХ ІНСТРУМЕНТІВ В УКРАЇНІ

3.1. Зарубіжний досвід ефективного використання податкових і боргових інструментів фіскального регулювання

Вагомим інструментом стимулювання соціально-економічних процесів у світовій науковій практиці вважається фіскальне регулювання, основним завданням якого є посилення дієвості системи оподаткування. Задля зміцнення дохідної частини бюджету важливим є активізація підприємницької діяльності шляхом реалізації фіскального та регулюючого потенціалу податків [56, с. 262].

Відповідно до внутрішніх та зовнішніх умов функціонування держави, фіскальна політика потребує постійного перегляду та коригування, адже в процесі розробки фіскальної політики, уряди прямо чи опосередковано впливають на напрями використання і структуру централізованих фінансових ресурсів. В умовах модернізації економіки та фінансової системи, сприяння соціально-економічному розвитку багато в чому залежить від ефективності реалізації фіскальної політики. Її здатності створювати умови для економічного зростання і збалансованості державного та місцевих бюджетів, зростання національного доходу і підвищення рівня життя населення. Вона має забезпечувати помірне і стійке боргове навантаження на економіку та надавати можливість для зміни боргового навантаження в сукупності з діловим циклом. У всьому світі фіскальній політиці відводиться значна роль у процесі регулювання розвитку економіки, скорочення соціальної нерівності, яка не лише існує, а й поглиблюється останнім часом.

На підставі світового досвіду виокремлюють три типи фіскальної політики:

– політика максимальних податків (через введення нових податків, високих податкових ставок та зменшення податкових пільг, податкових канікул);

– політика розумних податків (низькі податкові ставки, збільшення податкових пільг);

– політика економічного розвитку (застосування високих податкових ставок, але надання відповідних компенсацій і пільг) [55, с. 116]

Інструмент для реалізації національної податкової політики як податкові стимули досі є досить поширеним у країнах ЄС. Проте слід зазначити, що ЄС здійснює координацію податкового законодавства між країнами, особливо в частині податкових пільг. Цей інструмент використовується, коли необхідно стимулювати розвиток підприємницької діяльності та коли країна готова стимулювати чи навпаки перешкоджати розвитку окремих видів економічної діяльності, регіонів, підвищувати чи навпаки обмежувати розвиток окремих категорій доходів. При цьому має бути гарантований основний принцип рівної конкуренції. Тому, щоб запобігти викривленню конкуренції та забезпечити належний рівень надходжень до бюджету, уряд ЄС розглядає податкові стимули в контексті загальної державної допомоги. Також, на внутрішньому ринку ЄС передбачаються такі види державної підтримки:

- соціальна допомога (надається індивідуальним споживачам без дискримінації за походженням відповідних товарів);
- допомога в подоланні наслідків стихійного лиха або надзвичайних ситуацій;
- надавати допомогу районам з надзвичайно низьким рівнем життя або високим рівнем безробіття, з метою сприяння економічному розвитку району та покращення структури та соціальних умов;
- допомога, пов'язана з фінансуванням проектів, затвердженим на національному рівні, та компенсацією нестачі ресурсів у країнах-членах;
- забезпечити кошти на окремі види господарської діяльності, розвиток територій, охорону культурної спадщини.

Що стосується податкових пільг, то країни-члени ЄС надають такі стимули, в основному, пов'язані з непрямими податками. Наприклад, пільги з ПДВ включають перелік звільнених від оподаткування операцій з правом

бюджетного відшкодування або без нього, а також перелік операцій, для яких застосовуються податкові знижки. Пільги щодо акцизного податку надаються на товари, що оподатковуються, з урахуванням особливостей їх використання, включаючи національні збройні сили, дипломатичні та консульські відносини, безмитну торгівлю в аеропортах.

Якщо говорити про пільги щодо податків, то ці пільги включають часткове або повне зниження податків за рахунок звільнень, податкових інвестиційних знижок, продовження, анулювання, реструктуризацію податкового боргу тощо, тим самим зменшуючи податковий тягар підприємств.

Особливу увагу в системі пільгового оподаткування відводиться державній підтримці операцій із сільськогосподарською продукцією. Як правило, до таких операцій застосовується знижена ставка ПДВ. Зокрема, у Нідерландах фермери повністю звільнені від сплати ПДВ.

Досвід звільнення від ПДВ високотехнологічного устаткування та обладнання, а також запасних частин набув широкого поширення у країнах, де діяльність інвестиційних фондів не оподатковується прибутковими та іншими видами податків [55 с.117].

Для економіки кожної країни, надзвичайно важливим об'єктом податкового регулювання є інвестиційна діяльність. Саме тому, з метою стимулювання інвестиційної активності, у багатьох країнах з розвинутою ринковою економікою повністю або частково звільняється від оподаткування прибуток, який спрямовується на інвестування.

Суттєвим недоліком України на світовій арені є високий рівень ризику для інвестора. Це суттєво обмежує приплив інвестицій. Хоча, прибутковість вкладень в Україні може перевищувати відповідні показники країн з розвинутою економікою в декілька разів. В Україні найпривабливішою сферою для інвестування залишається аграрна сфера. На відміну від більшості розвинених країн ЄС, найбільш ємною галуззю для залучення іноземних інвестицій в економіку України є сільське господарство.

Незважаючи на велику кількість стимуляторів економіки, на сучасному етапі більшість країн світу мають бюджетний дефіцит, основним джерелом фінансування якого виступають державні запозичення [42, с. 59].

Загалом, не існує уніфікованого підходу управління державним боргом. Однак найпоширенішими є три основні моделі: урядова (на міністерства та відомства покладається обов'язок управління боргом), банківська (управління державним боргом здійснюється через центральний банк) та агентська (управління державним боргом здійснюється через єдину незалежну установу, що дозволяє забезпечити високий рівень прозорості діяльності агенства). Перші дві моделі управління державним боргом тісно пов'язане із фіскальною та грошово-кредитною політикою країни. В той же час агентська модель найбільш популярна в країнах-членах ЄС.

У країнах ЄС, відповідно до Маастрихтського договору, державний борг не повинен бути вищим ніж 60% ВВП, а дефіцит бюджету – 3% ВВП. Однак, не враховується той факт, що вказана величина боргу є прийнятною для держав із розвиненими внутрішніми фінансовими ринками та високими кредитними рейтингами на міжнародних ринках. В Україні ж орієнтація на граничний рівень державного боргу, відображений у Бюджетному кодексі (60%), не сприяє відповідальному управлінню державним боргом і несе ризик фінансової дестабілізації.

Для стабілізації валютно-фінансової сфери та забезпечення платоспроможності держави у середньостроковій перспективі, ліміт державного боргу України не повинен перевищувати 35% від ВВП [58, с. 57].

Отож, аналізуючи досвід зарубіжних країн, варто зазначити, що Україні в процесі управління державним боргом необхідно вирішувати такі завдання:

- пошук ефективних умов запозичення коштів з точки зору мінімізації вартості боргу. Для економіки України краще залучати запозичення на довші періоди;
- недопущення неефективного та нецільового використання запозичених коштів. Найкраще – спрямовувати залучені кошти на розвиток економіки, а не на фінансування соціальних витрат;

- забезпечення своєчасної та повної сплати суми основного боргу та нарахованих відсотків. Адже несвоєчасна сплата боргу призводить до збільшення витрат з його обслуговування, і підриває довіру кредиторів стосовно України;
- визначення оптимального співвідношення між внутрішніми та зовнішніми запозиченнями за умови збереження фінансової рівноваги в країні;
- забезпечення стабільності валютного курсу та фондового ринку країни.

Отже, в наш час державний борг є не унікальним явищем, а загальносвітовою практикою. Інвестування та отримання грошей у кредит є необхідними складниками економіки, що дають можливість їй нарощувати темпи розвитку. За правильного використання отриманих грошей можна в перспективі значно покращити рівень добробуту громадян країни [6, с. 37].

3.2. Перспективи реалізації податково-монетарних стратегій для забезпечення економічного зростання.

Слід зазначити, що використання економічно розвинутими країнами будь-якого важеля фіскальної політики передбачає концепцію антикризового нагляду. На жаль, в Україні використання важелів фіскальної та монетарної політик часто є безсистемним. Зміни в бюджетному та грошово-кредитному законодавстві є реакцією на процеси, що відбуваються в економіці, але вони не враховують існування часового лагу від впровадження до результатів.

Крім того, запропонований урядом антикризовий інструмент не враховує довгостроковий характер кризи, оскільки більшість законодавчих змін мають короткостроковий характер і не мають наміру повторюватися чи впроваджуватись у довгостроковій перспективі. Ігнорування цього факту призведе до менш ефективного використання фіскально-монетарних важелів.

Оскільки більшість суб'єктів господарювання визнають необхідність збільшення податкового навантаження на окремі види економічної діяльності з метою збільшення бюджетних інвестицій, використання традиційних методів

фіскального впливу неможливо. Основне припущення сучасної фіскальної політики полягає не в тому, щоб відповідати умовам конкретної стадії ділового циклу, що вимагає найбільшої гнучкості фіскальної політики.

Фіскальну політику України під час кризи можна охарактеризувати як негативну, оскільки в умовах падіння промислового виробництва декларація доходів від виконання або навіть перевищення бюджету може свідчити лише про економіку зі збільшенням податкового навантаження реального сектору. Навпаки, податкове навантаження потрібно зменшити.

Ще одна проблема фіскальної політики України в період економічної нестабільності полягає в тому, що все більше експортерів не повертають собі податок на додану вартість. Той факт, що експортери не відшкодовують податок на додану вартість, сам по собі є додатковим податком на їхню діяльність, а фіскальна політика, яка впроваджується під час кризи, не передбачає введення нових податків, а експорт має бути повністю підтриманий. У сучасних умовах такі заходи фіскальної політики є небезпечними в середньостроковій та довгостроковій перспективі та є каталізатором економічної кризи.

Слабкою ланкою фіскальної політики України в умовах економічної кризи є нерівномірний розподіл податкового навантаження. Ця нерівність спричинена нерівномірним розподілом доходів між секторами економіки, регіонами, юридичними та фізичними особами. Заснування законодавства про податок на доходи фізичних осіб, яке набуло чинності в 2011 році, не дозволяє перекласти податковий тягар на багатих, як під час економічного спаду, так і в період економічного зростання. Така ситуація призвела до перенесення частини фінансового тягаря на прибуток суб'єкта господарювання, що обмежило можливість здійснення регулювання податку на прибуток підприємств, що є неприпустимим в умовах кризи.

Збільшення бюджетних видатків на стимулювання економічного розвитку також пов'язане з багатьма податковими проблемами. Перш за все, слід зазначити, що навіть у докризовий період бюджет України був дефіцитним, оскільки фактична фіскальна спроможність країни значно перевищувала

соціальні зобов'язання. Тому ми згодні з думкою, що відсутність джерел фінансування дефіциту бюджету навряд чи призведе до перевищення видатків державного бюджету над доходами.

З огляду на необхідність стимулювання підприємницької діяльності з обмеженими бюджетними ресурсами, є всі пов'язані з цим проблеми, ми вважаємо, що необхідно вирішувати такі проблеми, як зниження ризику ухилення від сплати податків, нейтралізація діяльності конвертаційних центрів, зменшення розміру неформальний сектору.

Крім того, соціально-економічна ситуація в Україні характеризується відсутністю середнього класу, прошарку дуже багатих людей і великою кількістю дуже бідних, про що свідчить аналіз доходів і витрат та диференціація життя проведений Державною службою статистики України. У цьому випадку за рахунок перерозподілу податкового тягара на користь багатих людей досягається більший прогрес в оподаткуванні доходів громадян та предметів розкоші, що в умовах депресії може не збільшувати податковий тягар реальної економіки.

Додаткові ускладнення виникають при врахуванні того, що економіка України є складовою світового господарства. Події і заходи політики в інших країнах, які впливають на чистий експорт України, впливають також на її економіку. Економіка чутлива до непрогнозованих міжнародних збурень сукупного попиту, які можуть змінити вітчизняний ВВП і спричинити неадекватність вітчизняних заходів податкової політики.

Отже, враховуючи можливі масштаби ефекту витіснення, стимулююча фіскальна політика може збільшувати процентні ставки, зменшувати обсяг інвестицій та послаблювати очікуваний ефект від реалізації стимулюючої фіскальної політики.

Також реалізація стимулюючої фіскальної політики в Україні ускладнена значною соціалізацією бюджету. Рівень соціальних обіцянок з боку уряду України вимагає значного рівня перерозподілу ВВП через бюджет, що відповідно пов'язано з підвищенням рівня податкового навантаження. Так, у

скандинавських країнах питома вага видатків соціального спрямування сягає 58 %, а внески на обов'язкове соціальне страхування становлять в середньому 44 %. Зворотною стороною такої політики є невеликі темпи економічного зростання (1–3 %). Якщо робити проєкцію такого типу фіскальної політики на Україну, то необхідно врахувати рівень виробництва ВВП у скандинавських країнах та в Україні. Навіть, якщо забезпечити в Україні максимальний перерозподіл ВВП через бюджет, його не вистачить на покриття всіх соціальних програм. Логічним виходом із ситуації, що склалася, могло б бути зменшення соціальних програм уряду, що дозволило б реалізувати потенціал стимулюючої фіскальної політики, що, у свою чергу, дозволить зменшити рівень безробіття, збільшити рівень реальної заробітної плати та зменшити потребу у соціальних трансфертах.

Таким чином, розробка векторів фіскальної політики держави в умовах кризи повинна ґрунтуватися на таких засадах, як:

- імовірні способи фінансування дефіциту бюджету та державного боргу;
- ступінь зростання державного боргу;
- допустимий рівень фіскального навантаження на соціальний та підприємницький сектори суспільства.

Цілі фіскальної політики в умовах кризи повинні враховувати суперечності цього періоду, забезпечувати необхідні надходження до бюджету та враховувати довгострокову перспективу економічного розвитку (табл.3.3.).

Таблиця 3.1

Взаємоузгодження цілей і важелів фіскальної політики в умовах кризи

<u>Цілі</u>	<u>Важелі</u>	<u>Ризики</u>
Стимулювання економічного розвитку на принципах економічного зростання	Зменшення податкового навантаження, збільшення бюджетних інвестицій	Зростання дефіциту бюджету
Забезпечення оптимального наповнення бюджетів усіх рівнів	Оптимізація податкового навантаження через диференціацію оподаткування та оптимізацію бюджетних витрат	Зростання податкового навантаження
Стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності	Застосування податкових пільг інвестиційного характеру, збільшення бюджетних інвестицій	Збільшення втрат бюджету за рахунок надання податкових пільг, використання пільг для побудови схем ухилення від
Структурна перебудова економіки	Податкове стимулювання розвитку пріоритетних галузей економіки з погляду структурної перебудови (5-й і 6-й технологічні уклади)	Збільшення дефіциту бюджету
Стимулювання зростання зайнятості	Податкове стимулювання підприємницької ініціативи, самозайнятості , бюджетне стимулювання зайнятості	Збільшення дефіциту бюджету, зростання темпів інфляції
Підвищення добробуту населення та зменшення рівня бідності	Стимулювання зайнятості, зменшення податкового навантаження на фонд оплати	Збільшення дефіциту Пенсійного фонду, бюджету, зростання темпів інфляції

Виходячи з цього, основними серед них повинні бути:

- стимулювання економічного розвитку на принципах економічного зростання;
- забезпечення оптимального наповнення бюджетів усіх рівнів;
- стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності;
- структурна перебудова економіки;
- стимулювання зростання зайнятості;
- підвищення добробуту населення та зменшення рівня бідності.

Узагальнення досвіду застосування різних типів фіскальної політики за кордоном і можливі ризики застосування фіскальних важелів в Україні дозволяють зробити висновки про необхідність оптимізації вектора фіскальної політики в Україні. Критеріями такої оптимізації є розвиток підприємницької ініціативи і зменшення безробіття та рівня бідності, а обмеженнями – зростання дефіциту бюджету та темпів інфляції. Крім того, реалізація фіскальної політики

повинна базуватися на автоматичних важелях, що дозволяє швидко реагувати на економічні зміни.

Без ефективної реформи податкової системи Україна не може ефективно проводити адміністративні та судові реформи, а також не подолати корупцію. Зменшення податкового навантаження призведе до позитивних змін у доходах бюджету, виведе економіку з тіні, подолає корупцію у виробництві, зайнятості та цінах, зміцнить національну валюту – гривню. Фіскальна політика має рухатися в напрямку вирішення зведеного бюджету України та якнайшвидшого подолання дефіциту, оскільки довгостроковий бюджетний дефіцит призведе до втрати приватних інвестицій.

Уряд і Національний банк України мають проводити політику, спрямовану на розвиток внутрішнього ринку, тобто на розвиток внутрішнього споживання та інвестиційних потреб. Для цього, окрім податкової та дозвільної системи, необхідно вжити заходів щодо підвищення заробітної плати до європейських стандартів. Заробітна плата в Україні має зростати швидше, ніж зростання ВВП. Було б вигідно ліквідувати інфляцію попиту шляхом впровадження заходів, спрямованих на скорочення державних видатків і в кінцевому підсумку подолання довгострокового дефіциту державного бюджету. Для компенсації інфляції витрат необхідно запровадити державну систему регулювання природних монополій, яка передбачає підвищення цін на продукцію та послуги та зниження ціни робочої сили – заробітної плати.

Важливою складовою політики Уряду і Національного банку повинні стати заходи, спрямовані на подолання дефіциту балансу поточних операцій. З допомогою фіскальних та монетарних важелів потрібно здійснювати структурну перебудову економіки в напрямі відродження і розвитку галузей економіки, діяльність яких забезпечуватиме потреби вітчизняних споживачів з метою витіснення імпорту; сприяти розвитку інноваційно-інвестиційних підприємств і галузей економіки; забезпечити розвиток малого і середнього бізнесу.

Важливо також звернути увагу на взаємозв'язок фіскальної політики із грошово-кредитною. Річ у тім, що запропоновані заходи можуть дати очікувані

результати лише за умови стабільності валютного курсу. Неузгодженість фіскальної і грошово-кредитної політик – проблема сучасної України. Складається враження, ніби просто немає розуміння важливості й безальтернативності цих двох важелів у руках держави. Адже все інше, що можна застосувати, – приватизація, антимонопольне законодавство, структурна політика, промислова політика, політика в галузі зайнятості тощо – це лише сукупність заходів, які забезпечують підлаштування системи.

Монетарна та фіскальна політики становлять систему заходів, що діють на попит і пропозицію та, по суті, всі види впливу, включаючи використання інституційних чинників розвитку, не можуть розроблятися й реалізовуватися поза контекстом названих основних видів урядової політики.

Висновки до 3 розділу

Підводячи підсумки третього розділу, відзначимо, що основними методами формування бюджетних ресурсів є податкові надходження. Підвищення податкового навантаження призводить до погіршення ділового клімату і як наслідок – зростання тіньової економіки. Якщо говорити про монетарне регулювання то це може порушити макроекономічну стабільність.

Відновлення динамічного економічного розвитку на базі поліпшення функціональності фіскальних норм в Україні можна досягти шляхом першочергового спрямування податкових і монетарних важелів впливу на заходи які сприятимуть зростанню ВВП і проведенню ринкових соціально-економічних трансформацій, одночасно із запровадженням (відповідних інституційним реаліям) інвестиційних податкових пільг, спрощенням фіскального адміністрування й посиленням фінансового контролю, капітальні інвестиції і перспектива впровадження податку на виведений капітал. Тільки за таких умов економіка отримує потужний імпульс для розвитку за рахунок створення сприятливого податкового середовища і фіскальної експансії держави, бюджет – максимум коштів для фінансування видатків, а ефективний

перерозподіл ВВП спонукатиме суб'єктів ринку зменшити їх тіньову фінансово-господарську діяльність.

ВИСНОВКИ

Ефективність податкової і монетарної політики є ваговою передумовою для підвищення рівня і якості життя населення, забезпечення економічного зростання, модернізації економіки. Ключовими методами наповнення державного бюджету є податкові надходження та стабільна незалежна монетарна політика. Надмірне підвищення податкового навантаження сповільнює ділову активність суб'єктів господарювання, що тягне за собою зростання тіньового сектору економіки. А неефективне застосування монетарного інструментів впливу в майбутньому призведе до зростання податкового тягара. Отже, можна відзначити наявність певного оптимального рівня для монетарних інструментів і податкових надходжень.

Нестійкість податкового законодавства, та прогалини в ньому призводять до втрат державного бюджету від ухилення та уникнення оподаткування. Постійні зміни законодавства та високий рівень корупції роблять Україну непривабливою для інвесторів. Застарілість технологій виробництва та недостатня кваліфікованість працівників, сировинний напрям економіки країни не дозволяє достатніми темпами нарощувати ВВП.

В Україні динамічний економічний розвиток можна відновити шляхом спрямування податкових і позикових ресурсів на розвиток галузей, які максимально сприяють зростанню ВВП (до прикладу сільське господарство, машинобудування) і одночасним удосконаленням інвестиційних податкових пільг, спрощенням фіскального адміністрування і посилення фінансового контролю.

Стратегічними цілями оптимізації фіскальної політики в Україні, насамперед, є перехід від суто фіскального принципу оподаткування (коли податок використовується лише як інструмент мобілізації доходів бюджету) до принципу регулювання потенціалу підприємств. До прикладу, удосконалення інвестиційних податкових пільг може сприяти припливу інвестицій в країну та сприяти її інноваційному розвитку. Збільшення виробництва підприємствами в поточному періоді, допоможе покрити державний борг в майбутньому, і суттєво

зменшити необхідність в його залученні. Важливою є заборона частих змін в податковому законодавстві. Необхідно розробити стратегію розвитку економіки, і з її допомогою поступово розвивати економіку. Дана стратегія повинна бути захищеною законодавчо, і зміна влади не повинна впливати на курс держави, так як це є зараз.

Що стосується монетарного управління, то потрібно переходити із пасивного залучення коштів на фінансування перспективних галузей економіки (таких як сільське господарство, промисловість та ІТ сектор). Адже в Україні існує проблема «проїдання» державного боргу, коли запозичення здійснюються з метою покриття дефіциту бюджету в частині соціальних видатків та витрат, пов'язаних з обслуговуванням державного боргу.

Використовуючи досвід зарубіжних країн, зокрема ЄС, доцільно запропонувати зміни в політиці фіскального регулювання економіки. В Україні діє багато податкових пільг, які не є ефективними, тобто, постійні втрати бюджету не дають очікуваного результату. Пільговим оподаткуванням часто користуються недобросовісні платники податків з метою мінімізації сплати податкових платежів. Тому, на нашу думку, для досягнення фіскальної ефективності від податкових пільг, доцільно скоротити перелік пільг, і за потреби – запровадити нові, більш ефективні.

Досвід ЄС в запровадженні диференційованих податків також вважаємо хорошим прикладом для України. Запровадження різних ставок для різних галузей економіки може подолати монополізацію ринку, стимулюючи менші підприємства розвиватись, та в майбутньому призведе до рівноваги на ринку, та відсутності монополій.

Серед ключових завдань фіскально-монетарного регулювання мають бути:

- запровадження прогресивного оподаткування та зміщення податкового тягаря на багатші верстви населення;
- податкового стимулювання експорту переробної продукції замість «сировинного експорту»
- збільшення долі непрямих податків у структурі доходів бюджету;

- забезпечення автономності та незалежності НБУ;
- таргетування інфляції та підпорядкованість процесу регулювання облікової ставки НБУ необхідності економічного зростання в Україні;

Водночас головною перевагою валютного нагляду на етапі переходу економіки є забезпечення довгострокової стабільності національної валюти, що може забезпечити стабільність фінансової системи та закласти основу для економічного розвитку. Рости. Нині перелік прямих інструментів валютного нагляду сильно залежить від стадії економічного циклу.

Таким чином можна забезпечити стабільність фінансової системи та створити основу для економічного зростання. Тільки на основі чітких рекомендацій можна забезпечити прозорість і передбачуваність монетарної політики центрального банку, впевненість населення в її належному рівні, зниженні інфляційних очікувань населення та покращенні підприємницької діяльності. Тільки за таким принципом реалізація монетарної політики як одного з ключових важелів стратегії реагування на кризу в країні може сприяти відновленню макроекономічного балансу і повинна розумітися як позитивний вплив антиінфляційної та курсової динаміки, підтримувати рушійну силу сталого економічного зростання, найнижчий рівень дефіциту бюджету та платіжного балансу, а також низький рівень безробіття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. iFactor. URL: <https://i.factor.ua/ukr/law-24/section-140/article-768/>
2. Аналіз управління державним боргом України в I кварталі 2019 року. URL: <http://optimacenter.org/userfiles/.pdf>
3. Аналіз управління державним боргом України у 2018 році. URL: <http://optimacenter.org/userfiles/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%2pdf>
4. Бабій Л. Державний борг та його вплив на економіку країни. 2017. с. 81-84 – URL: http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/21183/2/SEIED_2017_Babiy_L-Public_debt_and_its_influence_81-84.pdf
5. Бабій Л.С. Податкова політика в умовах модернізації економіки. URL: <http://dSPACE.tneu.edu.ua/bitstream/316497/30147/1/144.PDF>
6. Баула О. В., Лютак О. М., Хвищук П. В. Оцінка впливу державного боргу на економіку країни: порівняльний аналіз державного боргу США та України URL: <https://dSPACE.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/25423>
7. Биковець К. Ю. Фіскальна політика держави як чинник стимулювання економічного зростання. 2016. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2016-3/doc/4/02.pdf>
8. Бражник Л. В. Боргова політика як важливий інструмент фінансової безпеки України. URL: <http://dSPACE.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/>
9. Бюджетний кодекс України: офіц.текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/tu/2456-17> Дата звернення 06.09.2019
10. Вдовиченко А. Ніколайчук С. Взаємодія фіскальної та монетарної політики в Україні: від домінування до координації. URL: <https://voxukraine.org/uk/vzayemodiya-fiskalnoyi-ta-monetarynoyi-politiki-v-ukrayini-vid-dominuvannya-do-koordinatsiyi/>
11. Вдовиченко А. Уряд та НБУ – партнери чи «автономії». Де повинна проходити межа між незалежністю та координацією фіскальної і монетарної політики?. *Економічна правда*. 2018. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/05/30/637280/>

12. Веремчук Д.В. Сутність податкової політики та її роль у державному регулюванні економіки. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Суми, 2010. С. 37-45. URL: http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/54389/5/Veremchuk_Sutnist.pdf
13. Відтепер податкові пільги поширюються на більшу кількість підприємств галузі літакобудування URL: <https://news.dtkr.ua/state/other/55731>
14. Втрати бюджету внаслідок пільгового оподаткування за видами податків і зборів та кількість пільговиків станом на 01.07.2019 URL: <https://data.gov.ua/dataset/74dd88ed-bc73-46ad-ae2b-eef7f20ef743/resource/dc11a52a-22b4-458e-b59b-4fc03f6fcb18> Дата звернення 15.11.2019
15. Гарбар Ж.В., Кондукоцова Н.В. Податкове регулювання реального сектору економіки. *Економіка. Фінанси. Право: актуальні питання науки і практики*. – 2018. - № 39. – с. 94-108. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
16. Гатаулліна Е. І. Податкова політика в умовах економічних перетворень. *Економіка та держава*. - 2016. - № 1. - С. 101-104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2016_1_24
17. Гомон М. В. Значення регулятивного потенціалу пільгового оподаткування у державному регулюванні. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/07/Gomon-M.-V..pdf>
18. Горин В. П. Практика та проблеми ефективності податкового регулювання доходів населення. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. №32. С. 158–163.
19. Грицюк І. В. Бюджетно-податкові інструменти регулювання дефіциту бюджету. *Економічний аналіз*. 2014. Том 18 №2 URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=_2014_18\(2\)__21.pdf](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=_2014_18(2)__21.pdf)
20. Дзюблюк, О.В. Монетарна політика як ключовий важіль реалізації антикризових заходів в економіці. *Банківська справа*. 2016. №1. с.3-26.

21. Дулік Т. О. Фіскальна політика в Україні в сучасних умовах та засоби її проведення. *Науковий погляд: економіка та управління*. - 2019. - № 1. - С. 173-186. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2019_1_26
22. Жукова Н. Рибак С. Державний борг та його вплив на макроекономічний розвиток. *Вісник КНЕУ*. 2012 С. 34-37 URL:http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2015/11/138_10.pdf
23. Звіт про періодичне відстеження результативності регуляторного акта – постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2010 року № 1233 «Про затвердження Порядку обліку сум податків та зборів, не сплачених суб'єктом господарювання до бюджету у зв'язку з отриманням податкових пільг» URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/regulyatorna-politika-/zviti-pro-vidstejennya-rez/2019-rik/73155.html>; URL: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/regulyatorna-politika-/zviti-providstejennya-rez/arhiv/2016-rik/66203.html> Дата звернення 14.11.2019
24. Ігнатишин М. В. Податкове стимулювання через призму пільгового оподаткування URL:<http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1407/>
25. Клепанчук О. Ю. Фіскальна політика як інструмент регулювання економіки *Науковий вісник НЛТУ України*. - 2014. С. 250-256. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnltu_2014_24.5_42
26. Козачишин Т. О. Теоретичні аспекти взаємодії бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики URL:http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2017/9.pdf
27. Коцан Л. Соціально-регулююча роль оподаткування доходів. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 22. С. 88–91.
28. Кравець В. І. Основні напрями фінансової політики в умовах економічних перетворень. *Економічна наука*. URL: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4151&i=8>
29. Крисоватий А. І. Оподаткування і ринок: умови та можливості поєднання: [монографія]. Тернопіль: вид-во Карп'юка, 2000. URL: dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/24522/1/Оподаткування%20і%20ринок%20Крисоватий.PDF

30. Крисоватий А. І. Парадигма податкових та позикових фінансів. *Вісник економічної науки України*. - 2008. - № 1. - С. 132-140. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Venu_2008_1_32
31. Крисоватий А.І. Луцик А.І. Податки і фіскальна політика: Навчальний посібник. – Тернопіль, 2003. – 312 с.
32. Крисоватий А.І., Кошук Т.В. Податково-боргові стратегії фіскального регулювання транзитивної економіки URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/11132/1/pbsfrte.PDF>
33. Крисоватий А., Луцик А. Податкові аспекти соціального добробуту в Україні. *Світ фінансів*. 2016. № 2(47). С. 7–17.
34. Крисоватий, А. І. Податкова політика України : концептуальні засади теорії та практики : дис. на здоб. наук. ступеня д-ра екон. наук . Тернопіль, 2006. – 437 с.
35. Лондар Л.П. Забезпечення ефективності здійснення запозичень в системі управління державним боргом України. URL: <http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Londar-8f556.pdf>
36. Луніна І. О. Бюджетно-податкове стимулювання інноваційної діяльності в Україні. *Економіка і прогнозування*. - 2016. - № 1. - С. 41-56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2016_1_5http://eip.org.ua/docs/EP_16_1_41_uk.pdf
37. Луцик А., Поглод М. Державний борг та його вплив на розвиток економіки України
38. Лучишин Л. М Підвищення фіскальної ефективності податкової системи на шляху до вступу в ЄС. 2017 URL: http://ena.lp.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/ntb/41571/2017n862_Luchyshyn_L_M-Improving_the_efficiency_180-186.pdf?sequence=2&isAllowed=y
39. Мазур Ю. О. Інвестиційний податковий кредит у законодавстві України: сучасність та перспективи. *Економіка та право*. - 2017. - № 1. - С. 47-53. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpr_2017_1_8

40. Мушенко В. В. Теоретико-правовий аналіз взаємозв'язку податкових пільг та бюджетних втрат. 2017. URL: http://www.lj.kherson.ua/2017/pravo06/part_2/25.pdf
41. Нікітішин А.О. Основні напрями вдосконалення механізму податкового регулювання. *Економічна наука*. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/2_2016/28.pdf
42. Новосьолова О. С. Світова практика інституційного забезпечення управління державним боргом. *Часопис економічних реформ*. - 2013. - № 4. - С. 54-60. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2013_4_11
43. Оликсійчук С. В. Прагматика функціонування державного боргу в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. - № 17. - С. 61-65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2015_17_13
44. Омеляненко М. О. Модернізація політики управління державним боргом України. *Інвестиційний план*. 2018. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/1_2018/11.pdf
45. Офіційний сайт Державної Казначейської служби України URL:<https://www.treasury.gov.ua/ua>
46. Офіційний сайт міністерства фінансів України URL:<https://www.minfin.gov.ua/>
47. Офіційний сайт Національного банку України: <https://www.bank.gov.ua>
48. Пільги з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки URL: <http://kyiv.sfs.gov.ua/okremi-storinki/arhiv1/print-308423.html>
49. Податковий кодекс України. офіц.текст. URL: <http://sfs.gov.ua/nk/>
50. Покиньючерда В. В. Організаційно-методичні аспекти аудиту ефективності управління державним боргом. URL:http://www.vtei.com.ua/konfa/27_03/1/4.pdf
51. Портал Ліга закон URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH3VX00A.html
52. Поточняк А. Вплив державного боргу на економічне зростання країни. URL:<http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/21680/1/%D0%9F%D0%B.pdf>

53. Похмурко О. О. Реалізація бюджетно-податкової політики України в умовах глобалізації. *Молодий вчений*. - 2016. - № 2. - С. 74-79. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_2_21
54. Резнікова Н. В. Боргові важелі макроекономічної взаємозалежності: канали впливу на економічне зростання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 13. - С. 5-11. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_13_3
55. Рускіна О. В. Фіскальне регулювання: міжнародний досвід та уроки для України. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14684/Ruskina_Fiskalne_rehuliuвання_mizhnarodnyi_dosvid.pdf?
56. Свищук А. С. Податкове регулювання у країнах з розвинутою економікою. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. - 2014. - Вип. 3. - С. 261-271. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2014_3_32
57. Середньострокова стратегія управління державним боргом 2019-2022 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/5d0/9f4/04e/5d09f404ebeab310501830.pdf>
58. Сизранцев Г. О. Управління державним боргом України: проблеми та напрями оптимізації. *Бізнес Інформ*. - 2013. - № 12. - С. 56-60. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_12_10
59. Сідельникова Л. П. Апологетика податково-боргової складової фіскальної політики України. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. № 2(2). С. 74-80. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsed_2013_2%282%29__13
60. Сідельникова Л. П. Податково-боргові стратегії формування бюджетних ресурсів держави. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/4535>
61. Сідельникова Л.П. Концептуальні основи формування бюджетних ресурсів держави URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv_pdf
62. Стадник В. В. Державна інвестиційна політика і зростання експортоспроможності промислового сектора національної економіки. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. - 2016. - № 1. - С. 265-271. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2016_1_48

63. Управління державним боргом України. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/50039b22d0c2aee59ee12513f2dec6ec.pdf>
64. Фурдичко Л.Є., Піхоцька О.М, Причини зростання державного боргу, його управління і обслуговування, оптимізація боргової політики України. *Економічна наука*. 2018. URL:http://www.economy.in.ua/pdf/11_2018/10.pdf
65. Ціна держави URL:<http://cost.ua/budget/debt/>
66. Чугунов І. Бюджетно-податкова політика в умовах інституційних перетворень. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. - 2014. - № 4. - С. 79-91. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2014_4_8
67. Шелест О. Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування. *Економіка та суспільство*. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/118.pdf
68. Що чекає Україну до 2022 року: економісти оновили прогноз. URL:<https://www.segodnya.ua/ua/economics/enews/chto-zhdet-ukrainu-do-2022-goda-ekonomisty-obnovili-prognoz-1276942.html>

